

MUSTAQIL TA'LIMNING KASBIY KOMPETENTLIKNI SHAKLLANTIRISHDAGI O'RNI VA AHAMIYATI

Kerimbayeva Nabira Karjaubayevna

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti doktoranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada mustaqil ta'limning zamonaviy ta'lim tizimidagi o'rni, uning kasbiy kompetentlikni shakllantirishdagi ahamiyati ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Bugungi globallashuv va mehnat bozori sharoitida mutaxassisdan faqat nazariy bilim emas, balki mustaqil fikrlash, muammoni tahlil qilish, qaror qabul qilish va o'z-o'zini rivojlantirish kompetensiyalariga ega bo'lish talab etilmoqda. Shu nuqtai nazardan, mustaqil ta'lim shaxsning kasbiy yetukligini ta'minlovchi muhim omil sifatida qaraladi. Maqolada mustaqil ta'limning mohiyati, uning kasbiy kompetentlikka ta'siri hamda ta'lim jarayonida samarali tashkil etish yo'llari yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: mustaqil ta'lim, kasbiy kompetentlik, ta'lim sifati, o'z-o'zini rivojlantirish, professional tayyorgarlik, talaba faolligi.

KIRISH

Zamonaviy jamiyatning jadal rivojlanishi, fan va texnologiyalarning tez sur'atlar bilan yangilanib borishi ta'lim tizimi oldiga mutlaqo yangi vazifalarni qo'yimoqda. Bugungi kunda ta'limning asosiy maqsadi faqatgina ma'lum bir bilimlar majmuasini o'rgatish bilan cheklanmay, balki shaxsda kasbiy kompetentlikni shakllantirish, uni mustaqil faoliyat yurita oladigan, ijodiy va tanqidiy fikrlovchi mutaxassis sifatida tayyorlashdan iboratdir. Shu sababli oliy ta'lim tizimida an'anaviy o'qitish usullari bilan bir qatorda mustaqil ta'limni samarali tashkil etish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Mustaqil ta'lim talabaning o'z bilimi, tajribasi va qiziqishlari asosida o'quv faoliyatini tashkil etishiga xizmat qiladi. Bu jarayonda talaba bilimni tayyor holatda emas, balki izlanish, tahlil va mushohada orqali egallaydi. Natijada bilimlar yanada mustahkam bo'lib, amaliy faoliyatda qo'llash imkoniyati kengayadi. Ayniqsa, kasbiy kompetentlikni shakllantirishda mustaqil ta'limning o'rni beqiyosdir, chunki kasbiy kompetentlik nafaqat bilim, balki malaka, ko'nikma, shaxsiy sifatlar va kasbiy mas'uliyatni ham o'z ichiga oladi.

Hozirgi mehnat bozorida raqobatbardosh mutaxassis bo'lish uchun talaba doimiy ravishda o'z ustida ishlashi, yangi bilimlarni mustaqil o'zlashtirishi va o'z kasbiy faoliyatiga tanqidiy yondasha olishi zarur. Bu esa mustaqil ta'limni ta'lim jarayonining ajralmas qismi sifatida ko'rishni taqozo etadi. Shunday ekan, mustaqil ta'limning kasbiy kompetentlikni shakllantirishdagi o'rni va ahamiyatini ilmiy jihatdan asoslash bugungi ta'lim tizimi uchun muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Mustaqil ta'lim tushunchasi va uning pedagogik mohiyati

Mustaqil ta'lim ta'lim oluvchining bilimlarni egallash jarayonida faol subyekt sifatida ishtirok etishini ta'minlaydigan pedagogik jarayondir. Bu ta'lim shakli o'qituvchidan bilim beruvchi emas, balki yo'naltiruvchi, maslahatchi va motivator rolini bajarishni talab qiladi. Mustaqil ta'limning asosiy maqsadi talabaning bilimlarni tayyor holatda qabul qilishi emas, balki ularni izlanish, tahlil va mushohada orqali o'zlashtirishiga erishishdir.

Pedagogik nuqtai nazardan mustaqil ta'lim talabaniing intellektual faolligini oshiradi, bilimga bo'lgan ehtiyojini kuchaytiradi va o'rganishga bo'lgan ichki motivatsiyani shakllantiradi. Mustaqil ta'lim jarayonida talaba axborot manbalari bilan ishlash, ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, muammoli vaziyatlarga yechim topish kabi muhim ko'nikmalarni egallaydi. Bu jarayon shaxsning bilish faoliyatini rivojlantirish bilan birga, kasbiy tafakkurning shakllanishiga ham xizmat qiladi.

Kasbiy kompetentlik tushunchasi va zamonaviy talablari

Kasbiy kompetentlik bugungi kunda mutaxassis faoliyatini baholashning asosiy mezonlaridan biri hisoblanadi. U faqatgina nazariy bilimlar majmuasi emas, balki ularni amaliyotda qo'llay olish, muammoli vaziyatlarda tez va samarali qaror qabul qilish, jamoa bilan ishlash va kasbiy mas'uliyatni his etish kabi jihatlarni ham o'z ichiga oladi.

Zamonaviy mutaxassisdan quyidagi kompetensiyalarga ega bo'lish talab etiladi:

kasbiy bilimlarni mustaqil ravishda yangilab borish;

axborotni tanqidiy tahlil qilish va saralash;

kasbiy muammolarni ijodiy yondashuv asosida hal etish;

o'z faoliyatini rejalashtirish va baholash;

kommunikativ va ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirish.

Ushbu talablarning barchasi mustaqil ta'lim orqali samarali shakllantiriladi. Chunki mustaqil ta'lim shaxsni doimiy o'rganishga, o'z ustida ishlashga va kasbiy rivojlanishga undaydi.

Mustaqil ta'limning kasbiy kompetentlikni shakllantirishdagi o'rni

Mustaqil ta'lim kasbiy kompetentlikni shakllantirishda asosiy vositalardan biri sifatida namoyon bo'ladi. Avvalo, mustaqil topshiriqlar talabaniing nazariy bilimlarini chuqurlashtiradi va ularni amaliy faoliyat bilan bog'lash imkonini yaratadi. Masalan, referatlar, loyihalar, keys-stadilar, taqdimotlar va amaliy mashg'ulotlar talabaniing kasbiy tafakkurini rivojlantiradi.

Mustaqil ta'lim jarayonida talaba muammoli vaziyatlarga duch keladi va ularni hal qilish uchun turli yechimlarni izlaydi. Bu esa analitik fikrlash, mantiqiy xulosa chiqarish va mas'uliyatli qaror qabul qilish kompetensiyalarini shakllantiradi. Ayniqsa, kasbiy faoliyatda uchraydigan real vaziyatlarga yaqin topshiriqlar talabaniing kelajakdagi ish faoliyatiga tayyorgarligini oshiradi.

Shuningdek, mustaqil ta'lim talabaniing shaxsiy sifatlarini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. U talabaniing o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi, tashabbuskorlik va ijodkorlikni qo'llab-quvvatlaydi. Natijada talaba kasbiy faoliyatda mustaqil va mas'uliyatli mutaxassis sifatida shakllanadi.

Mustaqil ta'lim jarayonida o'z-o'zini boshqarish va refleksiya

Kasbiy kompetentlikning muhim tarkibiy qismlaridan biri bu o'z-o'zini boshqarish va refleksiya qobiliyatidir. Mustaqil ta'lim jarayonida talaba o'z faoliyatini rejalashtiradi, bajarilgan ishlarni tahlil qiladi va natijalar asosida xulosalar chiqaradi. Bu esa uning o'z ustida ishlash, xatolarni tan olish va ularni bartaraf etish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Refleksiya orqali talaba o'z bilim darajasi va kasbiy tayyorgarligini baholaydi. Bu jarayon kasbiy rivojlanishga yo'naltirilgan ongli faoliyatni shakllantiradi. O'z-o'zini

baholashga asoslangan mustaqil ta'lim talabani kasbiy o'sishini ta'minlovchi barqaror omil hisoblanadi.

Mustaqil ta'limni samarali tashkil etish shartlari

Mustaqil ta'limning samaradorligi uni to'g'ri tashkil etishga bog'liq. Avvalo, mustaqil topshiriqlar talabani bilim darajasi va kasbiy yo'nalishiga mos bo'lishi lozim. Topshiriqlar muammoli, ijodiy va amaliy ahamiyatga ega bo'lishi kasbiy kompetentlikni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.

Bundan tashqari, o'qituvchi tomonidan doimiy maslahat va teskari aloqaning yo'lga qo'yilishi mustaqil ta'lim samaradorligini oshiradi. Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish, elektron ta'lim platformalari va raqamli resurslardan foydalanish ham mustaqil ta'limni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, mustaqil ta'lim zamonaviy ta'lim tizimida kasbiy kompetentlikni shakllantirishning muhim va ajralmas omillaridan biri hisoblanadi. Mustaqil ta'lim orqali ta'lim oluvchi bilimlarni faqat tayyor holatda qabul qilmaydi, balki ularni izlanish, tahlil va amaliy faoliyat jarayonida o'zlashtiradi. Bu esa bilimlarning mustahkamligi va ularning kasbiy faoliyatda samarali qo'llanilishini ta'minlaydi.

Mustaqil ta'lim talabani kasbiy tafakkurini rivojlantiradi, muammoli vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilish, mas'uliyatni o'z zimmasiga olish va o'z faoliyatini ongli ravishda boshqarish kompetensiyalarini shakllantiradi. Shuningdek, ushbu ta'lim shakli talabani ijodkorlik, tashabbuskorlik, tanqidiy fikrlash hamda o'z-o'zini rivojlantirishga bo'lgan ehtiyojini kuchaytiradi. Natijada talaba kelajakdagi kasbiy faoliyatiga puxta tayyorlangan, raqobatbardosh va malakali mutaxassis sifatida shakllanadi.

Shu bilan birga, mustaqil ta'limning samaradorligi uni to'g'ri rejalashtirish, mazmunan boy va kasbiy yo'naltirilgan topshiriqlar bilan ta'minlash hamda o'qituvchi tomonidan muntazam pedagogik qo'llab-quvvatlashga bog'liq ekanligi aniqlandi. Ta'lim jarayonida mustaqil ta'limga tizimli yondashish, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va raqamli ta'lim resurslaridan foydalanish kasbiy kompetentlikni shakllantirish samaradorligini yanada oshiradi.

Xulosa o'rnida ta'kidlash joizki, mustaqil ta'limni ta'lim jarayonining muhim strategik komponenti sifatida qarash va uni izchil rivojlantirish zamonaviy ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri bo'lib, bu orqali jamiyat ehtiyojlariga mos, kasbiy jihatdan yetuk mutaxassislarni tayyorlash imkoniyati kengayadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1.Andreyev A. Использование аутентичных материалов для изучения ономотопеи на начальном этапе обучения корейскому языку студентов вуза /корееведение в россии: направление и развитие. – 2022.

2. Tulkinovna, T. N. (2024). TALABALARDA KASBIY KOMPETENTLIKNI SHAKLLANTIRISHNING MOHIYATI VA AHAMIYATI. PEDAGOG, 7(3)

3.Azizxodjaeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. – T., 2005

4.G.O.Ochilova, S.Sh.Akbarova "Kasbiy kompetentlik" Toshkent-2022